

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 183. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359109520.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Rousseau, den sidst optrædende af hine for det 19de Aarhundredes Skranke stævnede Aander, havde noget i sit Væsen, som nødvendigvis maatte tiltale Barante. Han var iblandt dem den eneste følsomme, og det nye Aarhundrede var begyndt sentimentalt. Han var endelig den ensomste af dem, og det nye Aarhundrede vurderede Personligheden som enkelt. Han havde staaet Filosofernes og Encyclopædisternes Selskab fjernt. Et sært og ulykkeligt Liv havde formet hans Væsen; han stod ikke i noget Forhold til Samfundet eller den offentlige Mening. Uden Familie, uden Venner, uden Stand, uden Fædreland havde han – 184 flakket om i Verden, og da han optraadte som Forfatter, fordømte han Samfundet istedenfor at smigre det; han stræbte ikke at behage den gældende Samfundsmening, men at fremkalde en ny; det lykkedes ham, og medens andre behagede, vakte han Sværmeri. Alt dette maatte paa Forhaand tiltale Barante. Men man behøver dog blot at sammenligne hans Udtalelser om Rousseau med hans Veninde Fru de Staëls tyve Aar tidligere udgivne Bog om Rousseaus Forfattervirksomhed for at se, hvormange Skridt fremad Reaktionen mod det forrige Aarhundredes Aand havde gjort. At han dvæler vidtløftigt ved det Urene i Rousseau's Levned og de slette Sider af hans Karakter er i og for sig ganske berettiget og hans Skildring danner her kun det naturlige Modstykke til Fru de Staëls varme Forsvarsindlæg. Hans strenge Dom over Rousseaus politiske Lærdomme er endda ganske anderledes kritisk gennemtænkt og moden end Fru de Staëls kvindelige Forsøg paa med en vis Begrænsning at godkende disse. Men i Vurderingen af Rousseau's religiøst reformatoriske Virksomhed staar han langt tilbage for hende. Mod Rousseau's berømte Troesbekendelse, mod Fremstillingen af den saakaldte naturlige Religion, er hans Hovedindvending den, at den er en Religion uden Gudstjeneste, og siger han: at den var det, kan ikke overraske hos Rousseau, thi til en Moral uden Gerning som hans maatte nødvendigvis en Religion uden Gudstjeneste svare. Saaledes fører et Slutningsmageri til Bedste for det Bestaaende den religiøst frisindede Kritiker til endog at tage den nedarvede Kirkeskik i Forsvar mod Rousseau.